

Ministerie van Defensie

Evaluatie Nederlandse bijdrage aan missies en operaties in 2016

Jaarlijkse tussentijdse evaluatie op grond van het Toetsingskader 2014

Datum	15 mei 2017
Status	Definitief

Afkortingen

ACOTA	African Contingency and Training Assistance
AMISOM	African Union Mission In Somalia
ATFME	Air Task Force Middle East
CBMI	Capacity Building Mission in Iraq
CMF	Combined Maritime Force
DOPS	Directie Operaties
EUBAM	European Union Border Assistance Mission
EUCAP	European Union Capacity Building
EUFOR	European Union Force
EULEX	European Union Rule of Law Mission
EULPC	European Union Liaison and Planning Cell
EUMAM	European Union Military Advisory Mission
EUNAVFOR	European Union Naval Force
EUTM	European Union Training Mission
FRONTEX	Frontières Extérieures
FPME	Force Protection Middle East
IPO	Individual Police Officer
ISIS	Islamitische Staat in Irak en Syrië
IVS	Internationale Veiligheidsstrategie
KFOR	Kosovo Force
MFO	Multinational Force and Observers
MINUSMA	Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali
OIR	Operation Inherent Resolve
RSM	Resolute Support Mission
SSD	Security Sector Development
SSR	Security Sector Reform
UNAMA	United Nations Assistance Mission in Afghanistan
UNDOF	United Nations Disengagement Observer Force
UNMISS	United Nations Mission in South Sudan
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization
USSC	United States Security Coordinator
VPD	Vessel Protection Detachment

Inhoud

Afkortingen	2
1 Inleiding	4
1.1 Beschouwen van inzet	4
1.2 Verantwoorden van inzet	5
1.3 Opbouw van de evaluatie	6
2 Expeditionaire inzet van Nederlandse militairen en civiele experts	7
2.1 Balkan	7
2.1.1 EUFOR Althea (Bosnië-Herzegovina)	7
2.1.2 Kosovo	8
2.1.3 EULEX (Kosovo)	9
2.2 Midden-Oosten	10
2.2.1 Strijd tegen ISIS (Irak en Syrië)	10
2.2.2 UNTSO (Libanon en Golan)	13
2.2.3 UNDOF (Golan)	14
2.2.4 EUBAM (Rafah)	14
2.2.5 USSC (Jeruzalem en Ramallah)	14
2.3 Afrika	15
2.3.1 Operatie ATALANTA (oostkust Afrika)	16
2.3.2 EUTM (Somalië)	18
2.3.3 MINUSMA (Mali)	18
2.3.4 EUTM (Mali)	20
2.3.5 EUCAP Sahel (Mali)	21
2.3.6 EUNAVFORMED Sophia (Middellandse Zee)	22
2.3.7 EUBAM Libië	22
2.3.8 UNMISS (Zuid-Sudan)	23
2.3.9 EUMAM CAR	24
2.3.10 ACOTA (Burkina Faso, Benin en Uganda)	24
2.4 Azië (Afghanistan)	25
2.4.1 NATO Resolute Support Mission (Afghanistan)	25
2.4.2 UNAMA (Afghanistan)	27
2.5 Internationale hoofdkwartieren	27
3 Nationale inzet	29
3.1 Derde Hoofdtak (binnen het Koninkrijk der Nederlanden)	29
3.2 Vessel Protection Detachments (oostkust Afrika)	30
3.3 EU Frontex (buitengrenzen Schengengebied)	31
4 Slotbeschouwing	33
Bijlage 1 Juridische grondslag	34

1 Inleiding

In het Toetsingskader 2014 is vastgelegd dat het parlement iedere derde woensdag in mei kan beschikken over een tussentijdse evaluatie van lopende missies en operaties waaraan Nederlandse militaire eenheden deelnemen, opgesteld onder verantwoordelijkheid van de ministers van Defensie en van Buitenlandse Zaken.¹ Deze evaluatie voorziet in de verantwoording van de inzet van zowel militaire eenheden als de inzet van individuele militaire en civiele functionarissen in het kader van missies met een civiele en militaire component. De deelneming aan civiele missies wordt in deze evaluatie niet behandeld. De inzet in het kader van strikt civiele missies is opgenomen in de reguliere verantwoording van de ministers van Buitenlandse Zaken, en Veiligheid & Justitie.²

In deze evaluatie worden geen uitspraken gedaan over de algehele effectiviteit van operaties of missies in een multinationale context. De beoordeling of algemene missiedoelstellingen worden of zijn behaald, is ter beoordeling van de internationale organisatie die leiding geeft aan desbetreffende operatie of missie (VN, NAVO, EU). Deze evaluatie beperkt zich derhalve tot de beoordeling van de Nederlandse bijdrage, afgezet tegen eerdere inhoudelijke toezeggingen aan het parlement.

Deze evaluatie is geen alomvattende verantwoording van inzet. De financiële verantwoording van inzet is opgenomen in het jaarverslag van Defensie. Ontwikkelingen in de veiligheidssituatie in de verschillende regio's zijn opgenomen in het jaarverslag over 2016 van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en de verantwoording van Nederlandse militaire gezondheidszorg tijdens inzet, is opgenomen in het jaarverslag over 2016 van de Inspectie Militaire Gezondheidszorg. Voorts behandelt de Inspecteur Generaal Krijgsmacht de inzet van Nederlandse militairen in zijn jaarverslag over 2016.

1.1 **Beschouwen van inzet**

Het ministerie van Defensie beschouwt de inzet van Nederlandse militairen in operaties, missies en samenwerkingsprogramma's vanuit verschillende invalshoeken:

Monitoren

Het monitoren van de inzet van Nederlandse militairen gebeurt door zorg van de Directie Operaties (DOPS) op basis van frequente contacten met de ingezette functionarissen. Op werkniveau wordt hierbij intensief samengewerkt met andere betrokken ministeries, op hoog-ambtelijk niveau³ is er wekelijks overleg. Het monitoren heeft als doel de uitvoering van de inzet van Nederlandse militairen tijdig bij te sturen.

Evalueren

Het evalueren van de inzet van Nederlandse militairen gebeurt door de Afdeling Evaluaties in nauwe samenwerking met andere betrokken ministeries. De Afdeling Evaluaties is onafhankelijk gepositioneerd ten opzichte van de lijn die verantwoordelijk is

1 Toetsingskader 2014, pagina 4, punt 5.

2 Departementale jaarverslagen en beleidsevaluaties.

3 In de Stuurgroep Missies en Operaties (SMO) is wekelijks (hoog-ambtelijk) interdepartementaal overleg over de huidige en nieuwe militaire operaties en civiele missies.

voor de planning, voorbereiding en uitvoering van de inzet van Nederlandse militairen, maar heeft wel continue toegang tot alle relevante informatie en functionarissen. Het evalueren heeft als doel de inzet van Nederlandse militairen te verantwoorden.

Doorlichten

Het doorlichten van het beleid dat ten grondslag ligt aan de inzet van Nederlandse militairen gebeurt volgens de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek⁴ door de Hoofddirectie Beleid. Deze beleidsdoorlichtingen worden begeleid door externen en hebben als doel op hoofdlijnen de inzet van Nederlandse militairen te beoordelen in termen van doeltreffendheid en doelmatigheid.

1.2 Verantwoorden van inzet

De verantwoording van de inzet van Nederlandse militairen is gebaseerd op een vergelijking tussen de beoogde en de feitelijke inzet van Nederlandse militairen.

Formuleren evaluatievragen

Nationale besluiten⁵ over de inzet van Nederlandse militairen gelden als uitgangspunt voor de verantwoording. Voor de verantwoording wordt gebruik gemaakt van relevante aandachtspunten uit het Toetsingskader.

Verzamelen van informatie

De Afdeling Evaluaties start met het verzamelen van informatie tijdens de eerste voorbereidingen van de inzet van Nederlandse militairen. Systematisch wordt gerubriceerde en niet-gerubriceerde informatie verzameld uit:

- waarnemingen (bijwonen operationeel overleg tijdens planning en uitvoering, bijwonen dagelijkse/wekelijkse operationele besprekingen, brengen van werkbezoeken);
- documenten (operationele documenten, *mission reviews*, resoluties, kamerbrieven);
- rapportages en eindevaluaties (incidenteel, dagelijks, wekelijks, eindrapportages);
- gesprekken (met ingezette Nederlandse sleutelfunctionarissen en met uitvoerings- en beleidsverantwoordelijken van de betrokken ministeries).

Analyseren van informatie

De informatie wordt gecontroleerd op actualiteit, juistheid, volledigheid en consistentie. De inzet van Nederlandse militairen en civiele experts geschiedt vrijwel altijd in breder internationaal verband zodat de voortgang of het resultaat niet direct aan de Nederlandse bijdrage is te relateren en vaak niet is te meten.⁶ De analyse richt zich dan tot een kwalitatieve verantwoording van de activiteiten van de ingezette Nederlandse militairen en civiele experts. Daarnaast wordt gekeken of de inzet van Nederlandse militairen is uitgevoerd binnen de afgesproken juridische en personele kaders.

Rapporteren

Volgens het Toetsingskader staat in de jaarlijkse tussentijdse evaluatie de verantwoording van de inzet van Nederlandse militaire eenheden centraal. Om het beeld

4 RPE 2006, Staatscourant, nr. 18352, 11 september 2012.

5 Nationale besluiten over de inzet van Nederlandse militairen worden weergegeven in o.a. begrotingen, artikel-100 brieven, verslagen van ministeriële bijeenkomsten en overige kamerbrieven.

6 KST 29 521, nr. 191, pagina 3 en 4.

van de militaire inzet in volledigheid te schetsen, wordt tevens een overzicht gegeven van de inzet van Nederlandse militairen in individueel verband en van de civiele experts bij missies met een civiele en een militaire component.

1.3 Opbouw van de evaluatie

De evaluatie behandelt als eerste de expeditionaire inzet van militairen en civiele experts per regio, waaronder de inzet in internationale hoofdkwartieren. Aansluitend wordt een beknopt overzicht gegeven van de inzet van de krijgsmacht in het kader van nationale veiligheid.⁷ Het laatste hoofdstuk bevat een slotbeschouwing. In de bijlage zijn de juridische kaders opgenomen.

⁷ Een uitgebreide beschouwing van de nationale inzet is opgenomen in het jaarverslag van Defensie over 2016.

2 Expeditionaire inzet van Nederlandse militairen en civiele experts

In 2016 zijn Nederlandse militaire eenheden, individuele militairen en civiele experts in een wisselend aantal missies ingezet. Het accent lag op operaties, missies en samenwerkingsverbanden in de ring van instabiliteit rondom Europa. Deze inzet droeg bij aan de versterking van veiligheidsstructuren op de Balkan, de bestrijding van terrorisme, de bevordering van het Midden Oosten Vredesproces, capaciteitsopbouw en vredeshandhaving in Afrika en Azië. Dit hoofdstuk behandelt de inzet per regio, met bijzondere aandacht voor de samenhang tussen de missies.

2.1 Balkan

Nederland heeft direct belang bij de stabiliteit in de Westelijke Balkan vanwege de geografische nabijheid en de geopolitieke relaties. De internationale gemeenschap spant zich sinds de oorlogen in voormalig Joegoslavië hier voor in met een combinatie van diplomatieke, ontwikkelingssamenwerkings- en militaire middelen. De diplomatieke inspanningen en die op het vlak van ontwikkeling zijn grotendeels gekoppeld aan het Europees integratieproces en de bijbehorende hervormingsagenda's in verschillende landen. De militaire⁸ en civiele middelen werden onder meer ingezet in de operaties / missies EUFOR Althea⁹, KFOR¹⁰ en EULEX Kosovo¹¹.

Zeker in vergelijking met de jaren '90 is er sprake van relatieve rust, maar er is nog geen sprake van onomkeerbare stabiliteit, zoals gebeurtenissen in Bosnië-Herzegovina en Macedonië toonden. De internationale gemeenschap neemt steeds minder uitvoerende taken op zich en streeft er naar om ook de adviserende rol langzamerhand terug te brengen. Een aantal complexe factoren, waaronder zwakke rechtsstaat, slechte sociaaleconomische situatie, regionale spanningen, grensoverschrijdende criminaliteit, mensensmokkel en radicalisering die mogelijk leidt tot gewelddadig extremisme spelen hierbij een rol. Zo zijn op de Balkan aan ISIS gerelateerde netwerken actief die connecties hebben naar strijders in Syrië en Irak. Van deze factoren gaat een dreiging uit buiten de regio zelf. De voortgezette betrokkenheid van de internationale gemeenschap, met name op diplomatiek en civiel vlak, blijft daarom van belang.

2.1.1 *EUFOR Althea (Bosnië-Herzegovina)*

Ontwikkelingen

De politieke ontwikkelingen in Bosnië-Herzegovina stonden in 2016 onder meer in het teken van de ontwikkelingen in het kader van de Europese integratie. Op 15 februari vroeg Bosnië-Herzegovina het EU-lidmaatschap aan. Nadat in september 2016 de

8 Gelet op wens van uw Kamer om de spreiding van militaire capaciteiten in te perken, besloot het kabinet in 2017 om de militaire bijdragen aan EUFOR Althea en KFOR in 2017 niet te verlengen. Uw Kamer is daarover op van 28 februari 2017 per brief geïnformeerd (KST 28676-264). De Nederlandse bijdrage aan EUFOR Althea is 24 februari 2017 beëindigd en de Nederlandse militaire bijdrage aan KFOR is per 31 maart 2017 beëindigd.

9 Officiële website van EUFOR Althea <http://www.euforbih.org>. Sterkte ongeveer 600 militairen uit 17 EU-lidstaten en 5 niet EU-lidstaten.

10 Officiële website van KFOR http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm. Sterkte ongeveer 4.600 militairen uit 21 NATO-lidstaten en 10 niet NATO-lidstaten. Zes landen leveren grote militaire contingenten (Oostenrijk, Duitsland, Italië, Slovenië, Turkije en de Verenigde Staten samen ruim 3.150 militairen).

11 Officiële website van EULEX <http://www.eulex-kosovo.eu>. Sterkte ongeveer 1.500 civiele en militaire medewerkers uit 28 EU-lidstaten en vijf niet EU-lidstaten.

Europese Raad constateerde dat Bosnië-Herzegovina aan de voorwaarden voldeed, is de lidmaatschapsaanvraag doorgeleid naar de Europese Commissie met een verzoek om een 'avis'. Op basis hiervan zal de Raad zich nogmaals buigen over de lidmaatschapsaanvraag en de opening van de onderhandelingen. Het blijft van belang dat Bosnië-Herzegovina voortgang blijft maken met de uitvoering van de nodige hervormingen, vooral op het vlak van sociaaleconomische ontwikkeling, rechtsstaat en bestuur. Deze voortgang staat door blijvende ethnocentrische politiek en retoriek regelmatig onder druk. In het afgelopen jaar kwam dit onder meer tot uiting in de polemiek over de publicatie van de nationale census in juli, het houden van een referendum over een nationale feestdag voor Republika Srpska in september en meer recent in februari 2017, het indienen van een herzieningsverzoek in de genocidezaak tegen Servië bij de *International Court of Justice* (ICJ).

Militaire activiteiten

Om op termijn een bijdrage te kunnen leveren aan EU- en/of NAVO-operaties dienen de Bosnische strijdkrachten te voldoen aan de NAVO-normen. Om deze doelstelling te bereiken, heeft EUFOR Althea de taak van het verzorgen van trainingen en advies aan de Bosnische strijdkrachten voortgezet. Nederland heeft in 2016 de uit drie Nederlandse officieren bestaande bijdrage aan EUFOR Althea voortgezet. Deze officieren vervulden verschillende (advies)functies in de staven van EUFOR Althea en in de Bosnische strijdkrachten. De advisering was in 2016 gericht op de omzetting van de aanbevelingen uit het *Declared Unit Assessment* van 2015.

2.1.2 Kosovo

Ontwikkelingen

Kosovo heeft zijn toenaderingsproces tot de EU in het afgelopen jaar voortgezet. Een belangrijke stap hierin werd gezet met de inwerkingtreding van de Stabilisatie- en Associatieovereenkomst (SAA) op 1 april 2016. In de SAA staan de opbouw van de rechtstaat en de versterking van de sociaaleconomische structuur centraal. Het toenaderingsproces draagt daarmee bij aan het bevorderen van stabiliteit en ontwikkeling in Kosovo.

De relatie tussen Kosovo en Servië blijft zeer gevoelig. In de door de EU Hoge Vertegenwoordiger gefaciliteerde dialoog spreken beide landen sinds 2011 over normalisering van hun relaties. In 2016 werd in het kader van de dialoog slechts beperkte voortgang geboekt, waarbij de uitvoering van één van de voornaamste akkoorden over de autonomie van de Servische gemeentes in het noorden van Kosovo, vooralsnog op zich laat wachten. In het najaar laaiden de spanningen tussen de twee landen weer op. Verschillende ontwikkelingen, waaronder de wetgeving inzake het Trepca-mijncomplex (oktober 2016) en de bouw van een muur aan de Servische zijde van de brug in Mitrovica (december 2016) leidden tot felle reacties aan beide zijden. Inmiddels zijn de spanningen mede dankzij de diplomatieke inspanningen van de EU, verlaagd en is het zaak de positieve stappen in het kader van Kosovo-Servië dialoog te bestendigen.

De stabiliteit en ontwikkeling in Kosovo stonden in 2016 door aanhoudende interne politieke verdeeldheid onder druk. Op 8 april 2016 werd Hashim Thaçi, politiek leider van de grootste partij PDK (Democratische Partij van Kosovo), geïnaugureerd als de nieuwe president. De regering zegt zich volledig te committeren aan de EU-agenda.

President Thaçi worstelt echter om de oppositie betrokken te krijgen bij het proces voor de uitvoering van de SAA.

Het is niet uit te sluiten dat de politieke verdeeldheid in Kosovo verder zal toenemen door het uitbrengen van aanklachten door de Kosovo Rechtbank¹². In januari 2016 stemde het Kabinet in met het vestigen van de *Kosovo Relocated Specialist Judicial Institution*, zoals de rechtbank officieel heet, in Den Haag.¹³ De Kosovo Rechtbank werd in het najaar van 2016 operationeel terwijl het desbetreffende zetelverdrag op 1 januari 2017 formeel van kracht werd. Het uitbrengen van de eerste aanklachten volgt naar verwachting medio 2017.

Kosovo Force (KFOR)

KFOR zorgt voor een *Safe and Secure Environment (SASE)* en *Freedom of Movement (FOM)* in overeenstemming met VNVR resolutie 1244 en gebaseerd op de uitvoeringsbepalingen uit de *Military Technical Agreement (MTA)* tussen de Internationale Veiligheidsstrijdmacht in Kosovo (KFOR) en de Federale Republiek van Joegoslavië en de Republiek van Servië van 19 juni 1999. KFOR ondersteunt hiertoe de ontwikkeling van een stabiel, democratisch, multi-etnisch en vredig Kosovo en de opbouw van de *Kosovo Security Forces*. Daarnaast waarborgt KFOR de bewegingsvrijheid van EULEX en andere internationale organisaties.

Militaire activiteiten

Nederland leverde sinds 1999 een bijdrage aan KFOR. In 2016 was de situatie relatief stabiel te noemen. De Nederlandse bijdrage aan KFOR bestond in 2016 uit vijf militairen die werkzaam waren in de staf en ondersteuning van KFOR. KFOR heeft de activiteiten ter handhaving van de veiligheid in Kosovo voortgezet. Daarnaast ondersteunt KFOR de *Kosovo Security Forces* en Kosovaarse politie met training en advies.

2.1.3

EULEX (Kosovo)

EULEX Kosovo heeft sinds oprichting van de missie in 2008 sterk bijgedragen aan de ontwikkeling van de rechtsstaat in Kosovo. De Kosovaarse politie is in 2016 in staat om zijn taken grotendeels conform de gestelde standaarden uit te voeren. De douane heeft zich met steun van EULEX Kosovo tot de meest effectieve douanedienst in de regio ontwikkeld. Hoewel de uitdagingen in de justitiële sector groot blijven, zijn ook hier vorderingen geboekt. De einddoelstellingen van de missie zijn echter nog niet behaald. De EU besloot op in 2016 het mandaat van de civiele missie EULEX Kosovo met twee jaar te verlengen tot 14 juni 2018. De missie droeg een deel van haar taken over aan de Kosovaarse autoriteiten en de EU Speciale Vertegenwoordiger in Kosovo en werd gereduceerd van 1.600 tot 800 medewerkers. Gelet op de overdracht van een deel van de taken en de nieuwe personele omvang van EULEX Kosovo, besloot het kabinet de Nederlandse bijdrage onder het nieuwe mandaat te verlagen van maximaal dertig naar maximaal twintig functionarissen. Uw Kamer werd op 4 juli 2016 hierover geïnformeerd.¹⁴

¹² De Kosovo Rechtbank bouwt voort op het zogeheten Dick Marty-rapport en de inzet van de *Specialist Investigative Taskforce* van EULEX Kosovo.

¹³ Kamerbrief Nederland gastland voor de Kosovo Rechtbank, Kamerstuknr. 34300-V-52.

¹⁴ Kamerbrief inzake verlenging Nederlandse bijdrage aan EULEX Kosovo, Kamerstuknr. 29521-252.

Civiele en militaire activiteiten

Nederlandse civiele experts en functionarissen van de Nationale politie en Koninklijke Marechaussee werden in 2016 in verschillende taakgebieden van de missie ingezet. Daarbij gaat het om adviesfuncties op politie- en grensbewakingstaken en de executieve en adviesfuncties op het gerechtelijk gebied voor inzet bij het Constitutionele hof en Hoger gerechtshof en bij de berechting van eigendomszaken. Nederlandse Rechter nemen naast hun Kosovaarse collega's zitting in gemengde rechtelijke panels. In sommige gevallen geven zij daarnaast ook advies bij het meer efficiënt organiseren van de afhandeling van zaken. Een van de civiele experts geeft leiding aan de afdeling in EULEX die onder meer verantwoordelijk is voor de advisering over het mensenrechtenbeleid. Deze afdeling houdt zich onder andere bezig met het becommentariëren van concept-Kosovaarse wetgeving.

2.2 Midden-Oosten

Voor Nederland en Europa blijven de voortdurende conflicten in Irak en Syrië één van de belangrijkste oorzaken van aanhoudende instabiliteit aan de zuidflank. De druk op landen in de regio is onverminderd groot, onder andere als gevolg van het grote aantal vluchtelingen uit Irak en Syrië en de oplopende etnisch-religieuze spanningen. Oorlog en instabiliteit in het Midden-Oosten vormen tevens een verontrustende voedingsbodem voor grensoverschrijdend terrorisme. De Nederlandse inzet in het Midden-Oosten blijft erop gericht om, in het kader van de bevordering van de internationale rechtsorde, een bijdrage te leveren aan het de-escaleren van de situatie in de regio. De Nederlandse inzet in militaire en civiele missies in het Midden-Oosten vormt hier een belangrijk onderdeel van en sluit nauw aan bij de diplomatieke en OS-inspanningen van Nederland in de regio. In 2016 zijn Nederlandse militairen en civiele functionarissen ingezet in het kader van de operaties/missies: ATFME¹⁵, CBMI¹⁶, UNTSO¹⁷, UNDOF¹⁸, EUBAM Rafah¹⁹ en USSC. In lijn met de wens van uw Kamer om schaarse militaire capaciteiten minder verspreid in het buitenland in te zetten, zoals ook naar voren kwam tijdens het algemeen overleg van 29 september 2016 over de evaluatie van de Nederlandse bijdrage aan missies en operaties in 2015, is de personele bijdrage aan MFO²⁰ in 2016 omgezet in een additionele financiële bijdrage.

2.2.1 Strijd tegen ISIS (Irak en Syrië)

Ontwikkelingen

Vanwege de snelle opmars van ISIS in Irak en Syrië, de grove mensenrechtenschendingen die daarmee gepaard gingen en de directe bedreiging die ISIS ook voor Europa vormt, neemt Nederland sinds oktober 2014 deel aan de internationale coalitie die op verzoek van de Iraakse regering ISIS bestrijdt. In de aanvullende artikel 100-brief van 29 januari 2016²¹ heeft het kabinet aangekondigd de Nederlandse inzet in de strijd tegen ISIS te gaan intensiveren, mede naar aanleiding van

15 Air Task Force – Middle East.

16 Capacity Building Mission Iraq.

17 Officiële website van UNTSO <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/untso> . Sterkte ruim 1.400 militairen uit 25 landen.

18 Officiële website van UNDOF <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/undof> . Sterkte ongeveer 800 militairen uit zes landen.

19 Officiële website van EUBAM <http://www.eubam-rafah.eu>. De kernstaf bestaat uit vier EU-stafleden. Drie EU-lidstaten hebben functionarissen *stand-by* staan.

20 Officiële website van MFO <http://www.mfo.org>).

21 KST 27 925, nr. 570.

de Franse en Amerikaanse verzoeken van eind 2015 hiertoe. Ook zijn in het najaar van 2015 VN-Veiligheidsraadresoluties 2249 en 2254 aangenomen, die onder meer oproepen tot het intensiveren van de strijd tegen ISIS en het uitschakelen van de *safe havens* van ISIS in Syrië en Irak. Parallel aan de strijd tegen ISIS zette Nederland zich onder meer via de *International Syria Support Group* in om een politiek proces voor Syrië op gang te brengen, waar VNVR-resolutie 2254 concrete stappen voor bood.

De strijd tegen ISIS vordert gestaag. Sinds de hoogtijdagen in 2014 heeft ISIS inmiddels meer dan 60% van zijn grondgebied in Irak en 30 procent van zijn grondgebied in Syrië verloren. Het verder terugdringen van ISIS in Irak en Syrië zal niet zomaar het einde van de terreurorganisatie betekenen. Naast de militaire campagne tegen ISIS blijft de inzet van de coalitie ook gericht op het tegengaan van propaganda, financiering en de aanwas van buitenlandse strijders voor ISIS wereldwijd. Uiteindelijk kan ISIS alleen duurzaam worden bestreden als ook een gedragen politieke oplossing komt voor Irak en Syrië.

Militaire activiteiten

De Nederlandse militaire bijdrage bestond in 2016 uit twee componenten. Ten eerste een detachement F-16's, gegroepeerd als Nederlandse *Air Task Force Middle East* (ATFME), voor deelname aan de luchtoperatie in het tijdvak januari tot juli 2016. Sinds 1 juli 2016 heeft België de F-16 inzet van Nederland overgenomen. Nederland verzorgt sindsdien de *Force Protection* voor het Belgische F-16 detachement, waar de Belgen dit eerst voor Nederland deden. Ten tweede een detachement trainers als deel van de *Capacity Building Mission Iraq* (CBMI). Deze trainers gaven opleidingen aan Iraakse (conventionele en Speciale Eenheden) en Koerdische strijdkrachten (Peshmerga).

ATFME/FPME

Met ingang van 10 februari 2016 is het mandaat van de Nederlandse F-16's uitgebreid met het bestrijden van de grensoverschrijdende aanvoerlijnen van ISIS in Oost-Syrië.²² Deze verschuiving werd onder meer ingegeven door de afname van het aantal doelen in Irak en de hergroepering van ISIS in Syrië. Door aan de bestrijding van doelen in Oost-Syrië deel te nemen, heeft Nederland bijgedragen aan de inperking van het voortzettingsvermogen van ISIS in Irak, zijn de grensoverschrijdende aanvoerlijnen van ISIS verder aangepakt en heeft Nederland bijgedragen aan de intensivering van de strijd tegen ISIS waartoe VNVR-resolutie 2254 van 18 december 2015 oproep.

Door een flexibelere inzet kon de coalitie meer rendement behalen met de beschikbare F-16 capaciteit.²³ Daarbij heeft het voorkomen en minimaliseren van burgerslachtoffers de hoogste prioriteit. Nederland beschikte destijds naast de VS als enige coalitiepartner over zogenoemde *Small Diameter Bombs* (SDB), waarmee ISIS-doelen in verstedelijkt gebied met grote precisie konden worden uitgeschakeld, met minimale risico's op nevenschade.

Het ATFME detachement werd ondersteund door een Belgische *Force Protection*-eenheid. Met ingang van 1 juli 2016 zijn de F-16's volgens plan teruggekeerd naar Nederland. Sindsdien levert België een F-16 detachement, ten behoeve waarvan Nederland een

²² KST 27 925, nr. 570.

²³ Aanvullende artikel-100 brief Nederlandse bijdrage aan de strijd tegen ISIS DVB/CV-013/16, 29 januari 2016.

Force Protection-eenheid (FPME) levert bestaande uit ongeveer 30 militairen. Deze eenheid heeft als neventaak het onderhouden van het aan België uitgeleende Nederlandse materieel dat na terugkeer van ATFME in Jordanië is achtergebleven.

CBMI

Nederland heeft de bijdrage aan de coalitie-trainingsmissie, binnen het gestelde personeelsplafond van 155 militairen, langs twee sporen vormgegeven. Met de evenwichtige verdeling van de trainingsinspanning over Noord-Irak en Bagdad is een bijdrage geleverd aan het stabiliseren van de verschillende frontlinies. Met het oog op het vraag-gestuurde karakter van de missie is sinds de aanvang in 2014 ruimte in het Nederlandse mandaat gecreëerd voor de uitbreiding van het trainingsprogramma, verschuiving van doelgroepen en locaties, verschaffing van uitrusting en verandering van het operatieconcept (flexibilisering).

In Noord-Irak (Erbil) is in 2016 onder meer bijgedragen aan de training en uitrusting van twee brigades Peshmerga en, als specifiek voorbeeld, aan basisinfanterietraining voor vrouwelijke Peshmerga (*Female Peshmerga Leadership Training*). Ten behoeve van de Peshmerga is een *Train-the-Trainer*-programma ontworpen om de Koerdische eenheden meer zelfstandigheid te verschaffen zodat internationale trainingsteams flexibeler konden worden ingezet. Zodoende werden andere accenten in het programma mogelijk en kon de training door onder andere Nederlandse *Mobile Support Teams* dicht achter de frontlinie worden verzorgd.

De Nederlandse *Special Operations Forces* (SOF) werkten in Bagdad en Noord-Irak nauw samen met onder andere Belgische SOF als onderdeel van een internationale SOF-taakgroep. Op verzoek van de *Combined Joint Special Operations Task Force* (CJSOTF) zijn Nederlandse en Belgische SOF-operators in 2016 gezamenlijk in Noord-Irak ontplooid. Daar hebben zij trainingen gegeven aan uit de regio afkomstige *Tribal Resistance Forces*. Het resultaat van de in 2015 opgezette *Commando Instructor Course* en het *Train-the-Trainer*-programma, is dat Iraakse instructeurs van de *Counter Terrorist Service* (CTS)-*Academy* in Bagdad in 2016 de instructietaken grotendeels van de coalitie konden overnemen. Aangezien Iraakse SOF-eenheden gevuld raakten, nam de vraag naar vervolg- en specialistische opleidingen toe, evenals de vraag naar capaciteit voor *Advice and Assistance* (A&A). Aangezien Iraakse instructeurs toenemend in staat waren opleidingen zelf te verzorgen, kon de coalitie zich richten op vervolg- en *refit*²⁴-opleidingen.

Inzet van Nederlandse trainers voor A&A droeg bij aan de ontwikkeling van Iraakse SOF-capaciteiten maar was ook een instrument voor de coalitie om de kwaliteit van opleidingen te meten en om te helpen bij het formuleren van verdere opleidingsbehoefes.²⁵ Tijdens de strijd om Mosul, bijvoorbeeld, observeerden Nederlandse SOF Iraakse veld-chirurgische teams om de opleidingsbehoefte van Iraakse *medics* te valideren. De trainingsinspanning is in 2016 uitgebreid met een bijdrage²⁶ aan het *Ministerial Liaison Team*. Dit team adviseerde de Iraakse autoriteiten en

24 Actualisatie van kennis en toepassingsvaardigheid op basis van recente operationele ervaringen.

25 KST 27 925, nr. 603.

26 KST 27 925, nr. 590; bijdrage betreft een kolonel van de Koninklijke Marechaussee, belast met advisering van de Iraakse grenspolitie.

strijdkrachten op strategisch niveau over militaire planning en de uitvoering van operaties.²⁷

De combinatie tussen het trainingsprogramma en het *Non Lethal Assistance* (NLA)-programma is een *force-multiplier* gebleken. Met relatief weinig budget zijn de overlevingskansen en de effectiviteit van de getrainde militairen in het gevecht verbeterd.²⁸ De Nederlandse NLA-leveringen zijn eind 2015 gestart en hebben een gezamenlijke waarde van 2,2 miljoen euro, gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Er is onder meer geïnvesteerd in infrastructuur voor de training van Iraakse *special forces* (renovatie en uitbreiding van een medisch leslokaal, bouw van acht *outdoor* leslokalen en een hindernisbaan). Ook zijn de Peshmerga uitgerust met radio's, *counter-IED*-materiaal en uniformen.²⁹

De commandant van het Nederlandse detachement in Erbil fungeerde als commandant van de Nederlandse trainingsmissie en tevens als chef staf van het door de coalitie geleide *Kurdistan Training Coordination Center* in Erbil. Ondanks de inzet van Nederlandse militairen in relatieve nabijheid van de frontlinie en het aangetoonde vermogen van ISIS om achter de frontlinie aanslagen te plegen, hebben commandanten geoordeeld dat de risico's bij voortdurende beheersbaar waren. De gezamenlijke inlichtingenpositie volstond om dreigingen tijdig te onderkennen. Risico's konden in samenwerking met coalitiepartners en het gastland worden vermeden of gemitigeerd.³⁰

2.2.2 UNTSO (Libanon en Golan)

Ontwikkelingen

UNTSO heeft als taak toezicht te houden op de bestanden in de regio tussen Israël en de omliggende landen. Het sinds 1948 doorlopende VN-mandaat heeft een regionale invalshoek en stelt de missie in staat de UNTSO waarnemers flexibel in te zetten daar waar zij van meerwaarde zijn. De missie is dan ook nauw verbonden met UNDOF en UNIFIL. Sinds 1956 draagt Nederland militaire waarnemers bij aan deze missie. In 2016 zijn UNTSO-waarnemers vooral in de grensgebieden tussen Syrië en Israël, en Israël en Libanon ingezet. Mede door de voortdurende oorlog in Syrië blijft de veiligheidssituatie op de Golan-hoogte risicovol.

Militaire activiteiten

In 2016 waren twaalf Nederlandse waarnemers werkzaam in Zuid-Libanon en op de Golan-hoogvlakte. Zij hebben hun ongewapende werkzaamheden verricht in verschillende waarnemingsgroepen en zagen toe op naleving van de bestandsafspraken tussen Israël en Libanon, en tussen Israël en Syrië. UNTSO werkt nauw samen met UNIFIL (Libanon) en UNDOF (Golan) onder andere wegens de afhankelijkheid voor bescherming en *medical evacuation*. De aanwezigheid van UNTSO aan de Syrische zijde van de Golan is vanwege het interne Syrische conflict sinds september 2014 niet mogelijk. Een viertal additionele en tijdelijke observatieposten aan Israëlische zijde van de Golan zijn in 2016 bij daglicht bemand om een deel van de waarneming te herstellen.

27 KST 27 925, nr. 590.

28 KST 27 925, nr. 596.

29 Idem.

30 Tussentijdse evaluatie van de Strijd tegen ISIS, Ministerie van Defensie, 12 december 2016.

2.2.3 *UNDOF (Golan)*

Ontwikkelingen

UNDOF is een gewapende waarnemingsmissie, die sinds 1974 op de Golan-hoogvlakte toeziet op het staakt-het-vuren tussen Syrië en Israël. Daarnaast heeft UNDOF een beschermingstaak voor UNTSO. Het huidige VN-mandaat van de missie³¹ wordt halfjaarlijks verlengd. De veiligheidssituatie blijft fragiel en het aantal geweldsincidenten, vooral tussen het Syrische leger en gewapende groeperingen, en gewapende groeperingen onderling, zorgelijk. Vanwege de volatiele situatie in de regio zijn de werkzaamheden van UNDOF (en UNTSO) van onverminderd belang. UNDOF fungeert als intermediair tussen Israël en Syrië en de missie heeft een belangrijke rol om de de *spill-over* effecten van het conflict in Syrië te dempen.

Militaire activiteiten

UNDOF ziet toe op de *Area Of Separation* (AOS) tussen Israël en Syrië. In 2014 zijn vanwege de situatie in Syrië nagenoeg alle observatieposten in deze AOS verlaten. Het jaar 2016 stond in het teken van de eerste terugkeer naar deze posten. Ook het hoofdkwartier in Syrië, gelegen in de AOS (CAMP FAOUAR) is in 2016 weer in gebruik genomen. Hiervoor zijn de twee Nederlandse liaisonofficieren ingezet, waarvan één aan de Israëlische zijde en één aan de Syrische zijde van de AOS.

2.2.4 *EUBAM (Rafah)*

Ontwikkelingen

EUBAM Rafah heeft tot doel de veiligheid van het grensverkeer van personen bij de grensovergang tussen Gaza en Egypte te verbeteren. Sinds Hamas de macht heeft overgenomen in de Gazastrook staat de missie echter in de slaapstand. In 2016 is de mogelijkheid van een reactivering op korte termijn niet aan de orde geweest.

Militaire activiteiten

De Nederlandse bijdrage bestond in 2016 uit drie militairen die op *stand-by* stonden. Sinds april 2015 kunnen zij in geval van reactivering van EUBAM Rafah binnen 30 dagen worden ingezet. In 2016 is het niet tot een inzet van deze militairen gekomen.

2.2.5 *USSC (Jeruzalem en Ramallah)*

Ontwikkelingen

USSC heeft tot doel de Palestijnse veiligheidssector te versterken teneinde deze in staat te stellen de veiligheid van de Palestijnse (en daarmee indirect ook de Israëlische) samenleving te waarborgen. Daarmee levert USSC een belangrijke en effectieve bijdrage aan de mogelijkheid tot een stabiele Palestijnse staat. Dit programma heeft tevens een belangrijke liaisonfunctie in de bevordering van de samenwerking met de Israëlische veiligheidssector. De inzet van USSC op de versterking van de Palestijnse veiligheidssector is complementair aan de inzet van EUPOL COPPS (politie en Rule of Law), alsook het Nederlandse bilaterale ontwikkelingsprogramma, dat gericht is op veiligheid en rechtsorde. Nederlandse inspanningen richten zich op *accountability* en een

³¹ VNVR-resolutie 2257 van december 2015.

duurzame justitie- en veiligheidssector opdat Palestijnen gebruik kunnen maken van een professionele dienstverlening op deze terreinen.

Civiele activiteiten

Naast de inzet van vijf militairen draagt Nederland sinds november 2015 ook met een civiel expert bij aan de missie, die zich als *Course Director* inzet voor de *Palestinian Officers Academy* (POA). De POA is in 2016 begonnen en biedt een korte officersopleiding van negen maanden. In het eerste jaar waren ongeveer 50 Palestijnse trainees in opleiding. De opleiding is georganiseerd in vier delen: *leadership training*, *security forces tactics*, *advanced tactics* en een afsluitende oefening in Jordanië. Als *Course Director* heeft de Nederlandse expert een belangrijke rol gespeeld in het opzetten van het trainingsinstituut, het ontwikkelen van het curriculum en het implementeren van evaluatiemechanismen.

Militaire activiteiten

De militaire bijdrage bestaat uit vijf militairen. Twee militairen waren werkzaam bij het *British Support Team* in Ramallah (USSC-R). Zij waren belast met opleiding en training van leden van de Palestijnse veiligheidsdiensten en onder meer betrokken bij het onderwijs aan de *Palestinian Officers Academy* (POA). De andere drie militairen waren werkzaam bij de USSC-staf in het Amerikaanse Consulaat-generaal in Jeruzalem.

2.3

Afrika

Instabiliteit in Afrika (vooral Noord-Afrika, de Sahel en de Hoorn van Afrika) genereert fysieke en economische veiligheidsrisico's voor Europa, en daarmee ook voor Nederland. De regionale problematiek in regio's zoals de Sahel, met problemen als irreguliere migratie, transnationale criminaliteit en terrorisme, vraagt om een regionale geïntegreerde aanpak.

Door bij te dragen aan vredesoperaties in Afrika en aan capaciteitsopbouw van regionale en nationale veiligheidsstructuren draagt Nederland bij aan internationale vrede en veiligheid en bevordert het daarmee de internationale rechtsorde.³² Derhalve zijn in 2016 Nederlandse militairen en civiele (politie)functionarissen ingezet in het kader van: EUNAVFOR Atalanta, EUTM Somalië³³, MINUSMA³⁴, EUTM Mali³⁵, EUCAP Sahel Mali³⁶, EUNAVFORMED Sophia³⁷, EUBAM Libië³⁸, UNMISS³⁹, EUMAM CAR⁴⁰ en ACOTA⁴¹. Hierbij wordt zo geïntegreerd mogelijk gewerkt, met andere sporen van nationale of internationale inzet zoals humanitaire hulp of ontwikkelingssamenwerking. Lokale

32 Het SSD-programma in Burundi is niet in deze evaluatie opgenomen. Door de mislukte staatsgreep in Burundi besloot het kabinet op 1 juli 2015 de steun aan het SSD-programma in Burundi op te schorten. Het programma is in 2016 niet hervat.

33 Officiële website van EUTM Somalië <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eutm-somalia>. Sterkte ongeveer 125 militairen uit 10 EU-lidstaten en één niet-EU-lidstaat.

34 Officiële website van MINUSMA: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minusma>.

35 Officiële website van EUTM Mali <http://www.eutmmali.eu>. Sterkte ongeveer 550 militairen uit 23 EU-lidstaten en vijf niet-EU-lidstaten. Vier landen leveren grote militaire contingenten (België, Duitsland, Frankrijk, Spanje samen bijna 350 militairen).

36 Officiële website van EUCAP Sahel: <http://eucap-sahel.eu>.

37 Officiële website van EUNAVMED Sophia: https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med_en

38 Officiële website van EUBAM Libië: https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eubam-libya_en

39 Officiële website van UNMISS <http://www.unmiss.unmissions.org>. Sterkte ongeveer 13.500 functionarissen (afkomstig uit ruim 60 landen) waaronder ruim 10.000 militairen en ruim 1.000 politiefunctionarissen.

40 Officiële website van EUMAM CAR: http://eeas.europa.eu/.../eumam_rca.

41 Officiële website van ACOTA <http://www.state.gov/p/af/rt/acota>. Het trainingsprogramma wordt uitgevoerd in meer dan 25 Afrikaanse staten.

capaciteitsopbouw en nationaal 'eigenaarschap' zijn belangrijke uitgangspunten van de Nederlandse inzet.

Een goed voorbeeld hiervan is de Nederlandse inzet op het gebied van piraterijbestrijding. Naast de inzet van schepen op zee, is het ook noodzakelijk om in het kader van een geïntegreerde benadering, aandacht te hebben voor de grondoorzaken op land. Daarom neemt Nederland deel aan zowel EUNAFVOR Atalanta, EUTM Somalië én EUCAP Nestor. Aan deze laatste missie levert Nederland drie experts die werken aan capaciteitsopbouw van Somalische maritieme structuren. Daarnaast beoogt Nederland ook, met ontwikkelingssamenwerkingsprogramma's in de regio, de grondoorzaken aan te pakken. Een voorbeeld hiervan is de Nederlandse bijdrage aan UNODC voor het versterken van de kustwacht en gerechtshoven in Somalië.

2.3.1 *Operatie ATALANTA (oostkust Afrika)*

Ontwikkelingen

Voor Nederland, als handelsnatie, zijn vrije en veilige mondiale scheepvaartroutes van groot economisch en strategisch belang. Daarnaast hecht Nederland grote waarde aan een goed functionerende internationale rechtsorde. Nederland heeft daarom belang bij de bestrijding van piraterij in het risicogebied nabij Somalië. Gedurende 2016 zijn twee incidenten gerapporteerd, te weten een poging tot kaping van een containerschip in de Golf van Aden in mei en een beschieting van een olietanker 300 Nm uit de kust. Hieruit blijkt dat de capaciteit en de intentie voor het aanvallen van koopvaardijsschepen nabij Somalië nog steeds bestaan.

De Somalische regering kondigde in juli 2015 aan dat verkiezingen volgens het *one-person-one-vote* beginsel in augustus 2016 organisatorisch niet haalbaar zouden zijn. De internationale gemeenschap hield echter vast aan verkiezingen in september 2016, gekoppeld aan de eis dat de verkiezingen zodanig georganiseerd moeten worden dat ze representatiever zouden zijn dan de verkiezingen in 2012. Het duurde tot in het voorjaar van 2016 totdat de Somalische regering, onder grote buitenlandse druk, met een nieuw verkiezingsmodel kwam. De leden van het Hoger- en Lagerhuis in Mogadishu zijn uiteindelijk eind 2016 gekozen via een electoraal proces waarbij voornamelijk clan-oudsten en vertegenwoordigers van de deelstaten betrokken waren. De parlementsleden kozen vervolgens een voorzitter en vicevoorzitter uit hun midden.⁴²

Positief is dat de machtsoverdracht vreedzaam is verlopen. Al-Shabaab slaagde er niet in om het verkiezingsproces te verstoren. Gevolg van de verkiezingskoorts was wel dat veel andere processen in Somalië, zoals wetgevingsprocessen, in 2016 vrijwel stil hebben gelegen. Het federale staatsvormingsproces kwam met de afgedwongen vorming van de deelstaat Hirshabelle wel een stap verder. Het staatsvormingsproces is echter nog steeds niet voltooid omdat op gevoelige punten, zoals de inkomstenverdeling tussen de deelstaten en de centrale overheid, nog geen overeenstemming is. Het leveren van basisdiensten op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, infrastructuur en veiligheid had ook in 2016 weinig prioriteit voor de Somalische overheid.

⁴² Osman Jawari werd begin januari 2017 herkozen als parlementsvoorzitter. Uiteindelijk kozen de beide huizen in twee stemrondes pas in februari 2017 Mohamed Abdullahi Mohamed, beter bekend als "Farmaajo" tot nieuwe president.

Civiele activiteiten

Nederland heeft in 2016 naast de maritieme inzet ook met een politiek adviseur (Polad) bijgedragen aan EUNAVFOR Atalanta. De Polad was gestationeerd in Nairobi en adviseerde de missie-leiding op gebied van beleid, politiek en strategische besluitvorming. Aangezien het hoofdkwartier van de missie zich in het VK (Northwood) bevindt, is de Nederlandse Polad de vertegenwoordiger van de missie in de regio en is hij een belangrijke schakel tussen het hoofdkwartier in Northwood en de inzet van de missie op zee, voor de kust van Somalië. De Polad onderhield daarnaast goede contacten met onder andere Somalische autoriteiten, andere EU-missies, internationale organisaties en de Nederlandse ministeries van Defensie en Buitenlandse Zaken.

Militaire activiteiten⁴³

Sinds 2009 nemen Nederlandse militaire eenheden deel aan EU-operaties tegen piraterij aan de oostkust van Afrika. Met de artikel 100-brief van 18 december 2015⁴⁴ is de Kamer geïnformeerd over de Nederlandse bijdrage aan anti-piraterijoperaties in 2016. In overeenstemming met deze brief nam Nederland in 2016 met een schip deel aan EUNAVFOR Operatie Atalanta. In dat jaar (4 augustus 2016 tot en met 6 december 2016) heeft Zr.Ms. Tromp deelgenomen aan ATALANTA. Zr.Ms. Tromp fungeerde als vlaggenschip voor Task Force⁴⁵ (TF) 465 met een Nederlandse vlagofficier in de functie van *Force Commander* van EUNAVFOR. Naast een internationale staf was Zr.Ms. Tromp voorzien van een boordhelikopter, een versterkt mariniersdetachement en een medisch *Advanced Resuscitation Team (ART)*⁴⁶. Het programma van Zr.Ms. Tromp bestond uit een mix van:

- *Baseline Counter Piracy Operations (BCP)*: nadruk lag op het verder opbouwen van het *Pattern of Life* in het operatiegebied, zodat afwijkingen van de norm kunnen worden herkend.
- *Focused Operations (FO)*: operaties waarbij dicht onder de kust door middel van verkenningsvluchten en *Friendly Approaches (FA)* informatie wordt verzameld over specifieke gebieden langs de Somalische kust. Zr.Ms. Tromp heeft in totaal vier FOs (Operation Aether) uitgevoerd.
- *Local Maritime Capability Building (LMCB)*: ondersteuning van Somalische autoriteiten ter bevordering van lokale maritieme *law enforcement* activiteiten. In het kader van LMCB zijn gedurende de missie de banden tussen EUNAVFOR en haar zustermissie EUCAP NESTOR versterkt.
- Ontmoetingen met eenheden van TF465, met andere militaire eenheden in het operatiegebied en met Somalische autoriteiten in en rond de Hoorn van Afrika.
- Op 4 december is Zr.Ms. Tromp afgemeerd te Berbera (Somaliland). In deze Somalische havenstad hebben EUNAVFOR en EUCAP NESTOR samen met lokale autoriteiten een *Joint Maritime Security Seminar* aan boord georganiseerd.

In de periode dat Zr.Ms. Tromp operationeel was hebben zich geen pogingen tot kaping voorgedaan.

⁴³ De VPD-inzet wordt behandeld in hoofdstuk 5 (Nationale inzet).

⁴⁴ KST 29 521, nr. 307.

⁴⁵ Maritieme taakeenheid.

⁴⁶ Het ART is een chirurgisch medisch specialistisch team zonder role-2 capaciteit, dat door haar medische ervaring en meer uitgebreider behandel pakket, middels gespecialiseerde (invasieve) resuscitatie, de overlevingskansen van een ernstig gewond slachtoffer kan verhogen.

2.3.2 EUTM (Somalië)

Ontwikkelingen

EUTM Somalië draagt bij aan de opbouw van een effectieve veiligheidssector.⁴⁷ De hoofdtak van de missie is het trainen van Somalische veiligheidstroepen, de *Somali National Army (SNA)*. In 2016 heeft de missie zich bezig gehouden met adviseren en opleiden op het gebied van bestuur, genie-technische ondersteuning, inlichtingen, militair leiderschap en bedrijfsvoering.

Zoals ook in de artikel 100-brief over Nederlandse bijdrage aan piraterijbestrijding is gemeld⁴⁸, beïnvloeden de voortdurende onveiligheid en complexe politieke situatie waarbinnen EUTM Somalië opereert de effectiviteit van de missie. Daarnaast zijn er ook andere aanbieders van trainingen aan de SNA, zoals de Verenigde Staten, Turkije en de Verenigde Arabische Emiraten. Deze aanbieders kunnen, anders dan de EU, niet alleen trainingen, maar ook uitrusting aanbieden. Dit is een belangrijk voordeel dat deze aanbieders hebben. Mede daarom blijft NL voortgang bepleiten met betrekking tot een uitrustings- en onderhoudsprogramma (*Capacity Building in support of Security and Defense*) van de EU. In de loop van 2016 heeft EUTM een nieuw missieconcept ontwikkeld. De missie blijft zich op de drie pijlers richten (advies, mentoring en training), maar zal zich in plaats van individuele training gaan richten op het formeren van *geïntegreerde* eenheden om zo getrainde troepen beter in staat te stellen als eenheid te functioneren. Het ontbreken van een personeelsregistratiesysteem en de onmogelijkheid om eenheden te volgen na de opleiding waren ook in 2016 van invloed op de effectiviteit van de missie. Op 12 december 2016 besloot de Raad Buitenlandse Zaken (RBZ) van de Europese Unie om de missie tot eind 2018 te verlengen. De EU heeft in 2016 aangekondigd de missie in 2017 te evalueren.

Militaire activiteiten

Nederland droeg in 2016 met acht militairen bij aan EUTM Somalië. Zes militairen waren werkzaam op de staf in Mogadishu. Zij waren belast met taken op het gebied van personeel- en materieellogistiek, ICT en trainingsondersteuning. Daarnaast was één Nederlandse militair werkzaam als financieel adviseur van het *Advisory Team* en één als trainer op het *General Daghaban Training Center (GDTC)*. Het *Advisory Team* richtte op capaciteitsopbouw van het Ministerie van Defensie en de Generale Staf van de SNA. Tot slot was één Nederlandse militair werkzaam in Nairobi voor interne logistieke taken.

2.3.3 MINUSMA (Mali)

Ontwikkelingen

Uw Kamer is per brief op 11 mei 2017⁴⁹ geïnformeerd over de belangrijkste politieke ontwikkelingen. 2016 stond in het teken van de uitvoering van het vredesakkoord. De ondertekenaars van het akkoord (de gewapende groepen en de Malinese regering) voerden intensief overleg over de uitvoering van het akkoord. Dit gebeurde onder toezicht van Algerije, MINUSMA en andere internationale partners.

⁴⁷ KST 29 521, nr. 307.

⁴⁸ KST 29521, nr. 334

⁴⁹ Voortgangsrapportage MINUSMA van 11 mei 2017 met kenmerk DVB/CV-32/17

Een belangrijke politieke ontwikkeling zijn de op 20 november 2016 gehouden gemeenteraadsverkiezingen. In 90 procent van de gemeenten konden de verkiezingen plaatsvinden met een gemiddelde opkomst van meer dan 50 procent. De verkiezingen zijn in relatieve kalmte verlopen. Echter in een aantal van de noordelijke gemeenten kon niet worden gestemd, onder andere vanwege de zorgelijke veiligheidssituatie. Tijdens de verkiezingen zijn relatief veel vrouwen verkozen. Zo zijn in Gao 98 van de 325 leden vrouw. Dit komt mede doordat er op 9 september 2016 een nieuwe kieswet werd aangenomen die voorschrijft dat de kandidatenlijst voor 30 procent uit vrouwen moet bestaan. MINUSMA heeft actief aangedrongen op de totstandkoming van deze wet.

Met de artikel 100-brief van 7 oktober 2016 (Kamerstuk 29521, nr. 327) is de Kamer tevens geïnformeerd over de aanpassing en verlenging van het VN-mandaat tot 30 juni 2017 (Kamerstuk 29521, nr. 327). Een belangrijk nieuw element in het verlengde mandaat is een verhoging van het troepenplafond met 2.500 militairen tot 13.289 militairen en maximaal 1.920 politiefunctionarissen. Hiermee heeft de missie een robuuster karakter gekregen en wordt zij in staat gesteld haar mandaat effectiever uit te voeren onder de complexe omstandigheden in Mali.

Civiele activiteiten

Sinds oktober 2015 is de Nederlandse diplomaat Koen Davidse plaatsvervangend Speciaal Vertegenwoordiger van de SGVN in Mali. Als plaatsvervangend Speciaal Vertegenwoordiger is hij binnen de missie verantwoordelijk voor de politieke zaken en is daarmee nauw betrokken bij het vredesproces. Zo was hij bijvoorbeeld betrokken bij de inspanningen van MINUSMA op de uitvoering van de gemengde patrouilles in Gao. Daarnaast had Nederland in 2016 ook een gender expert gedetacheerd in de missie. Zij gaf leiding aan de gender unit binnen MINUSMA. Deze biedt strategisch advies aan de missieleiding, training en technische ondersteuning op het gebied van gender. Ook ondersteunt de gender unit de Malinese autoriteiten en het maatschappelijk middenveld. Voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen van 20 november 2016 heeft de gender unit 43 vrouwelijke verkiezingskandidaten getraind in campagne voeren, *good governance* en over de rol van lokale overheden.

Daarnaast leverde Nederland ook in 2016 twee civiele adviseurs (CIVAD) aan de missie. Eén van de CIVADS is werkzaam in de *All Sources Information Fusion Unit* (ASIFU) in Bamako. De andere CIVAD is geplaatst in Gao bij de *Intelligence, Surveillance and Reconnaissance* (ISR) Compagnie. De ISR-compagnie is in 2016 onder Duits bevel komen te staan. De CIVADs spelen een belangrijke rol bij het versterken van de Nederlandse informatiepositie in Mali. Ook vervullen de CIVADs een noodzakelijke liaison functie tussen de Nederlandse militaire inzet en de civiele tak van de missie. Zij vormen daarmee een belangrijke schakel in de Nederlandse geïntegreerde inzet in Mali. Ook spelen de CIVADS een rol bij het identificeren van mogelijke samenhang tussen activiteiten van MINUSMA en Nederlandse bilaterale inzet. Het bilaterale Veiligheid en Rechtsorde programma, dat zich richt op de aanpak van grondoorzaken van het conflict, is bijvoorbeeld deels gekoppeld aan het MINUSMA Trustfund.

Militaire activiteiten

Nederland spant zich al geruime tijd in voor de betrokkenheid van meer westerse landen bij VN-missies. Deze inspanningen werpen in MINUSMA vruchten af. In 2016 hebben Denemarken en Tsjechië een deel van de taken van de Nederlandse *Special Forces* overgenomen. Verder heeft Duitsland in 2016 de *Intelligence Surveillance and*

Reconnaissance-compagnie en de beveiliging van kamp Castor overgenomen. Ook zijn Nederlandse en Duitse logistieke eenheden en het Nederlandse contingentscommando in 2016 geïntegreerd in een *Combined Joint Support Detachment*. Daarnaast hebben ook België, Estland en Zwitserland met kleine bijdragen de Nederlandse inzet in Mali gedurende 2016 versterkt. Als gevolg hiervan is de Nederlandse bijdrage aan MINUSMA in omvang afgenomen. In 2015 bestond de bijdrage uit 450 militairen. In 2016 is dit teruggebracht tot ongeveer 375.

De Nederlandse militairen leverden in 2016 een waardevolle bijdrage aan MINUSMA. De *Special Operations Land Task Group* (SOLTG) verzamelde informatie door het uitvoeren van verkenningen in Noord-Mali. Deze informatie werd verwerkt door *All Sources Information Fusion Unit* (ASIFU) in Bamako waaraan Nederland de commandant en enkele inlichtingenofficieren leverde. Daarnaast zorgden de Nederlandse gevechts- en transporthelikopters voor de benodigde ondersteuning in de lucht.

Op woensdag 6 juli 2016 deed zich in Kidal (Noord-Mali) tijdens een schietoefening met een 60MM-mortier van de Nederlandse SOLTG een ongeval voor waarbij twee Nederlandse militairen omkwamen en één Nederlandse militair zwaar gewond raakte. Het incident is vanuit de eigenstandige verantwoordelijkheden van het OM, de OVV en Defensie onderzocht.⁵⁰

2.3.4 EUTM (Mali)

Ontwikkelingen

De militaire EU-trainingsmis­sie Mali (EUTM Mali) is opgericht op 18 februari 2013 met als doel de capaciteit van operationele eenheden en de hervorming van de commandostructuur van het Malinese leger (FAMA) te bevorderen. Het EU-mandaat van EUTM Mali is in 2016 verlengd tot mei 2018.

Op 21 maart 2016 vond een aanslag plaats op het EUTM hoofdkwartier in Bamako. Hierbij vielen geen slachtoffers, maar dit toont wel de zorgelijke veiligheidssituatie aan. De missie heeft naar aanleiding van de aanslag extra veiligheidsmaatregelen genomen.

De focus van de missie heeft zich in 2016 verlegd van het trainen van volledige bataljons naar het geven van specialistische trainingen aan de hogere kaders van het Malinese leger. Daarnaast heeft EUTM een start gemaakt met de decentralisatie van de trainingen en is in 2016 het trainingsgebied uitgebreid van Koulikouro naar Bamako, Segou en Kati.

Medio 2016 heeft de EU een plan gelanceerd om niet alleen in Mali (EUTM Mali en EUCAP Sahel Mali) en Niger (EUCAP Sahel Niger) te assisteren met de capaciteitsopbouw, maar ook te bekijken of de EU een rol kan spelen in het adviseren en trainen van de veiligheidsdiensten van de andere G5 landen: naast Mali en Niger, ook Mauritanië, Tsjaad en Burkina Faso. In dat verband heeft EUTM Mali in 2016, in samenwerking met de Malinese autoriteiten, MINUSMA en EUCAP Sahel Mali, twee *pilot* trainingen georganiseerd. Tijdens de eerste training kregen militairen theorielessen over *border management* en *counter insurgency*. De tweede training was een *Map Exercise* over

⁵⁰ Kamerbrief van 6 juli 2016.

actuele grensproblemen uit de praktijk. Het was de eerste keer dat militairen van de G5 landen een dergelijke gezamenlijke training kregen. Een aantal cursisten heeft na de training al deelgenomen aan operaties in het grensgebied.

Militaire activiteiten

De missie wordt sinds juli 2016 geleid door België. Nederland droeg in 2016 bij met één staffunctionaris, werkzaam binnen het Belgische contingent dat zorg droeg voor de beveiliging van EUTM Mali. De Nederlandse onderofficier voerde werkzaamheden uit in de *opsroom* en de inlichtingencel van het *Koulikouro Training Centre*.

2.3.5 *EUCAP Sahel (Mali)*

Ontwikkelingen

De civiele missie EUCAP Sahel Mali is op 15 april 2014 opgericht ten behoeve van de capaciteitsopbouw van de binnenlandse veiligheidssector. Sinds begin 2015 is de missie operationeel en werkt deze samen met nationale en internationale betrokken partijen zoals MINUSMA. Het mandaat van de missie (aflopend op 14 januari 2017) richt zich op het verbeteren van de operationele effectiviteit, het personeelsmanagement en het versterken van de politieke controle over de binnenlandse veiligheidsdiensten.

In de opstartfase van de missie waren de trainingen van EUCAP Sahel Mali vooral gericht op basisvaardigheden. In 2016 is EUCAP ook begonnen met het geven van specialistische trainingen op het gebied van *Border Management* en *Counter Terrorism*. Net als EUTM Mali, heeft ook EUCAP Sahel Mali haar trainingsgebied in Mali uitgebreid en werden in 2016 trainingen gegeven in Segou, Sikasso en Kayes. Ook heeft EUCAP Sahel Mali in het kader van de regionalisering enkele lessen gegeven tijdens de *pilot* trainingen van EUTM aan de G5 landen.

Naast het geven van trainingen, adviseert de missie de Malinese autoriteiten op het gebied van nationale veiligheid. Zo heeft EUCAP bijgedragen aan een nieuw personeelsmanagementsysteem waarmee de komende jaren nieuwe rekruten voor de politie, Nationale Garde en marechaussee kunnen worden geworven en heeft de missie geadviseerd bij de totstandkoming van een speciale Malinese *counter-terrorism unit* bestaande uit personeel van zowel politie als de marechaussee en de Nationale Garde. Ook adviseert de missie de Malinese autoriteiten bij het opstellen van een nationaal grensbeleid.

Civiele activiteiten

In 2016 leverde Nederland een civiele expert aan de missie die als *liaison functionaris* werkte aan de coördinatie tussen EUCAP-activiteiten en inspanningen van MINUSMA, EUTM en andere internationale organisaties. Dit aangezien de activiteiten van MINUSMA (UNPOL), EUTM Mali en EUCAP Sahel Mali nauw met elkaar samenhangen. Mede dankzij haar inspanningen zijn de trainingen van de verschillende organisaties beter op elkaar afgestemd en wordt regelmatig overlegd om de verschillende trainingen te coördineren. Daarnaast werkt zij aan grensoverschrijdende samenwerking tussen EUCAP Sahel Mali, EUCAP Sahel Niger en EUBAM Libië.

Militaire activiteiten

De Nederlandse bijdrage bestond tot 16 mei 2016 uit één trainer op het gebied van *Human Resources Management* (KMar). Er zijn diverse trainingen gegeven aan

functionarissen van de *Gendarmerie National*. Vanwege de door de EU gewenste plaatsingsduur van één jaar is hiervoor geen opvolging aangeboden.

2.3.6 *EUNAVFORMED Sophia (Middellandse Zee)*

Ontwikkelingen

Op basis van de *Libyan Political Agreement (LPA)*, gesloten op 17 december 2015, is in het voorjaar van 2016 een Presidentiële Raad gevormd en zijn kandidaten geselecteerd voor de eenheidsregering, *Government of National Accord (GNA)*. Het LPA heeft nog niet de steun van alle actoren, waaronder de bevelhebber van de zogenaamde *Libyan National Army*, generaal Haftar. Ook is de GNA nog niet erkend door het in het oosten van het land zetelende *House of Representatives*. De internationale gemeenschap blijft zorgen houden over de politieke verdeeldheid in Libië en de achterblijvende steun voor de GNA. Positief is wel dat de Libische milities met de steun van de VS, de stad Sirte van ISIS-strijders wisten te bevrijden.

De maritieme EU operatie Sophia is sinds 22 juni 2015 actief in het centrale deel van de Middellandse Zee. De missie richtte zich eerst uitsluitend op het ontwrichten van mensensmokkelnetwerken die aan de kust van en in Libië opereren. In het licht van de bovengenoemde ontwikkelingen in Libië besloot de Raad Buitenlandse Zaken op 23 mei 2016 dit mandaat uit te breiden met training van de Libische kustwacht en het handhaven van het VN-wapenembargo op basis van VN Veiligheidsraadresolutie 2292. De nieuwe taken van de operatie werden in september van vorig jaar gestart.

Mede met het oog op de bredere Nederlandse inzet voor het tegengaan van irreguliere migratie en voor stabilisatie van Libië besloot het kabinet een bijdrage aan EUNAVFORMED Sophia te leveren.⁵¹

Militaire activiteiten

Zr. Ms. Rotterdam heeft van 19 oktober 2016 tot 29 november 2016 als platform voor de maritieme capaciteitsopbouw van de Libische kustwacht en marine deelgenomen aan EUNAVFOR Sophia. Zr. Ms. Rotterdam voorzag in legering, verzorging en voorzieningen voor de trainers en de trainees. Zowel het VK als Duitsland leverde een *Mobile Training Team*. Het trainingsplan van EUNAVFORMED bestond uit een drieweekse cyclus van 15 dagen training, gevolgd door zes dagen rust. Zr. Ms. Rotterdam heeft twee cycli voltooid, waarbij 36 cursisten en twee Libische toezichthouders (rang kolonel) de training hebben gevolgd. Alle cursisten hebben voorafgaand een screening ondergaan. De trainingen zijn probleemloos verlopen.

2.3.7 *EUBAM Libië*

Ontwikkelingen

Naar aanleiding van de bovengenoemde politieke ontwikkelingen in Libië, besloot de EU op 4 augustus 2016 ook het mandaat van de EU *Border Assistance Mission (EUBAM)* Libië met een jaar te verlengen en om te vormen. De missie kreeg de taak om planningsactiviteiten uit te voeren voor een mogelijke EU-missie voor capaciteitsopbouw op het vlak van grensbewaking, politie en justitie, inclusief de taken op het gebied van

⁵¹ Kamerbrief Nederlandse bijdrage aan EUNAVFOR MED Sophia in 2016, Kamerstuk 29521-323.

migratiemanagement en terrorismebestrijding in Libië. De missie bleef in 2016 vooralsnog vanuit Tunis opereren.

Militaire activiteiten

Nederland levert sinds 22 augustus 2016 een adviseur mensensmokkel (KMar) aan deze civiele EU-missie. De advisering was voornamelijk gericht op het in kaart brengen van de Libische capaciteit op het gebied van de bestrijding van mensensmokkel. De inzet van EUBAM en het ontplooiën van een mogelijke vervolg capaciteitsopbouwmissie zijn afhankelijk van verbetering van de politieke en veiligheidssituatie in Libië.⁵²

2.3.8 UNMISS (Zuid-Sudan)

Ontwikkelingen⁵³

Terwijl in de eerste maanden van 2016 een aantal belangrijke stappen werd gezet met de uitvoering van het vredesakkoord van augustus 2015, boekte de overgangsregering in de periode daarna, door gebrek aan onderling vertrouwen, nauwelijks vooruitgang. In juli liepen de spanningen in Juba hoog op, wat onder meer leidde tot de uitbraak van grootschalige gevechten in Juba op 8 juli 2016. Bij de gevechten vielen zeker 300 doden, waaronder een groot aantal burgers en twee Chinese UNMISS-militairen. De Nederlandse Generaal-Majoor der mariniers buiten dienst, Patrick Cammaert, heeft op verzoek van de SGVN een onderzoek ingesteld naar de gebeurtenissen in Juba en de reactie van UNMISS. Dit rapport trekt harde conclusies over het functioneren van UNMISS. Het rapport spreekt van een gebrek aan leiderschap, een verwarrende bevelstructuur en risicomijdend gedrag van blauwhelmen. Het rapport doet tevens verschillende aanbevelingen ter verbetering van de missie zoals duidelijkere sturing van de missie door de VN in New York en het verscherpen van de kwaliteitseisen van VN-troepen. De SGVN heeft in een reactie op het rapport aangegeven de aanbevelingen in het rapport over te nemen en verder alles in het werk te stellen om het functioneren van UNMISS te verbeteren. Daarnaast is ook de Keniaanse *Force Commander* uit zijn functie ontheven.

Hoewel de rust in Juba in juli na enkele dagen terugkeerde, bleven in de rest van het land gewelddadigheden aanhouden. Het geweld spreidde zich bovendien uit naar voorheen stabiele regio's, zoals de *Greater Equatoria* regio. Er was op diverse plaatsen sprake van etnisch gemotiveerd geweld en grootschalig seksueel geweld. De gevechten en de gewelddadigheden die daaruit volgden, hebben het vredesproces ontwricht en de politieke, humanitaire, economische en veiligheids crisis verdiept. Direct na het geweld in juli riepen de *Intergovernmental Authority on Development* (IGAD) en de Afrikaanse Unie (AU) op tot de oprichting van een regionale beschermingsmacht. De Zuid-Sudanese autoriteiten accepteerden de komst van deze regionale troepenmacht met tegenzin en bleven administratieve blokkades opwerpen die de ontplooiing van de troepenmacht vertraagden. Het VN-mandaat van UNMISS is in december 2016 met resolutie 2327 verlengd tot 16 december 2017 en bevat een bepaling over de oprichting van de regionale beschermingsmacht.

⁵² KST-29521-323

⁵³ KST 29 521 nr. 325 en KST 29 521 nr. 341.

Militaire activiteiten

In 2016 waren zes Nederlandse stafofficieren werkzaam op het hoofdkwartier van UNMISS in Juba. Het Nederlandse mandaat, dat ook ruimte biedt aan vijftien *Individual Police Officers* (IPO's) loopt tot 28 februari 2018. De stafofficieren waren werkzaam op het terrein van operaties, luchtverkeersleiding, juridische zaken, civiel-militaire samenwerking, logistiek en ontmijning. Vier van hen waren werkzaam op het *UN House* en twee stafofficieren zijn werkzaam op *UN Base Tomping* bij het vliegveld van Juba.

De Nederlandse IPO-bijdrage is in december 2015 opgeschort omdat de geneeskundige keten van UNMISS en de veiligheid van de ongewapende IPO's in delen van Zuid-Soedan niet kon worden gegarandeerd. De VN accepteert niet dat deelnemende landen beperkingen opleggen ten aanzien van de plaatsing van hun personeel. Zodoende kon Nederland geen invloed uitoefenen op de locatie van de inzet van de Nederlandse militairen. In 2016 is in deze situatie geen verandering gekomen.

2.3.9 *EUMAM CAR*

Ontwikkelingen

EUMAM CAR was de *Military Advisory Mission* van de Europese Unie in de Centraal Afrikaanse Republiek. EUMAM CAR is in april 2015 begonnen als opvolger van EUFOR CAR en is sinds medio juli 2016 overgegaan in de Europese trainingsmissie EUTM CAR. EUMAM CAR heeft bijgedragen aan het SSR-proces in de CAR, door onder andere adviseren over trainingen, verzorgen van cursussen, uitvoeren van liaisons taken, voorbereidend werk voor de VN op het gebied van SSR en ondersteuning bieden bij de opbouw van lokale strijdkrachten.

Militaire activiteiten

Nederland droeg tot het einde van de missie in juli 2016 bij met één stafofficier (personeelslogistiek) en één onderofficier voor algemene ondersteuning/chauffeur. EUMAM CAR heeft zich in 2016 onder meer ingezet voor de herziening van de militaire personeelsregistratie. Op moment van beëindiging van de missie op 16 juli was 85% van het militaire personeelsbestand gescreend en geregistreerd.

2.3.10 *ACOTA (Burkina Faso, Benin en Uganda)*

Ontwikkelingen

Het *African Contingency Operations Training and Assistance* (ACOTA)-programma is opgezet in 2003 en is een programma van het *US State Department*. Het doel van ACOTA is het vergroten van de capaciteiten van Afrikaanse landen die bereid zijn bij te dragen aan vredesmissies, zodat de vredesmissies hun mandaat effectiever kunnen uitvoeren. ACOTA realiseert dit doel door het trainen van vredestroepen in deze landen. De door ACOTA getrainde vredestroepen worden ingezet in VN- en AU-vredesmissies en leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan veiligheid en stabiliteit in Afrika. Sinds 2003 zijn door ACOTA circa 300.000 militairen in Afrikaanse landen getraind.

Nederland draagt sinds 2007 bij aan ACOTA. De Nederlandse bijdrage aan ACOTA bestaat uit trainingen ten behoeve van landen in voor Nederland prioritaire regio's (onder andere Sahel, Hoorn van Afrika) die tegelijkertijd gericht dienen te zijn op ontplooiing in VN-(gemandateerde) vredesmissies in voor Nederland prioritaire regio's, in dit geval MINUSMA en AMISOM.

Militaire activiteiten

In 2016 leverde Nederland personeel aan de ACOTA programma's in Burkina Faso, Benin en Uganda. In Burkina Faso en Benin zijn door Nederlandse militaire trainers, in samenwerking met Amerikaanse trainers, troepen getraind ten behoeve van inzet in MINUSMA. In Uganda zijn troepen getraind die zijn ingezet in de VN-gemandateerde Afrikaanse Unie-missie AMISOM.

Overige trainingsactiviteiten

Naast de diverse ACOTA-trainingen van Afrikaanse eenheden wordt door de Nederlandse krijgsmacht ook in Afrika geoefend. Nederlandse militaire eenheden trainen tijdens deze oefeningen samen met Afrikaanse eenheden waarbij de geïntegreerde civiel-militaire benadering en capaciteitsopbouw centraal staan.⁵⁴

2.4

Azië (Afghanistan)

Afghanistan is sinds de beëindiging van de ISAF-missie eind 2014 zelf verantwoordelijk voor de veiligheid in het land. Vooral de professionele Afghaanse *special forces* en de steeds zelfstandigere Afghaanse luchtmacht speelden in 2016 een effectievere rol in het bestrijden van de Taliban. De *Afghan National Defense and Security Forces* (ANDSF) als geheel waren in 2016 nog onvoldoende in staat om de veiligheid zelfstandig te waarborgen. De ANDSF waren niet voldoende bij machte de oprukkende opstandelingen vanuit de rurale gebieden altijd een halt toe te roepen en terug te dringen. Met grootschalige operaties en westerse steun waren zij in staat de opstandelingen het initiatief te ontnemen. De ANDSF kampten in 2016 met personeelstekorten, een zich nog ontwikkelend leiderschap en een tekort aan inlichtingencapaciteiten.

Verzoening en regionale stabiliteit zijn van groot belang voor verbetering van de veiligheidssituatie en duurzame stabiliteit. Eenheid binnen de Afghaanse regering over de richting van het vredesproces en een delegatie die de gehele Taliban kan vertegenwoordigen, zijn onontbeerlijke voorwaarden voor de vredesbesprekingen. Gedurende 2016 waren de Taliban echter niet te bewegen tot formele besprekingen. De op 22 september 2016 gesloten overeenkomst tussen de Afghaanse eenheidsregering en opstandelingengroep Hizb-e-Islami, is een hoopgevende ontwikkeling.

De Afghaanse regering ziet zich echter niet alleen in het vredesproces voor uitdagingen gesteld. Naast de fragiliteit van de regering zijn ook de resultaten op het gebied van economische ontwikkeling, de corruptie en de slechte financiële situatie een risico voor de ontwikkeling van Afghanistan. Daar staat tegenover dat Afghanistan op tal van indicatoren, zoals afgenomen moedersterfte, een sterk verhoogd aantal schoolgaande kinderen (waaronder meisjes) en een pluralistisch medialandschap, sinds 2001 zichtbare voortgang heeft geboekt met steun van de internationale gemeenschap.

2.4.1

NATO Resolute Support Mission (Afghanistan)

Ontwikkelingen

Ook in 2016 richtte Resolute Support, de opvolger van de ISAF-missie, zich op *Train Advise and Assist* (TAA)-activiteiten. De NAVO zette in 2016 ongeveer 12.000 troepen in, centraal in Kabul en verdeeld over de vier regio's Noord (Mazar-e-Sharif), Oost

⁵⁴ Zie onder andere de brief minister van Defensie, antwoorden op schriftelijke vragen, 29 januari, ah-tk-20152016-1340.

(Bagram), Zuid (Kandahar) en West (Herat). TAA-activiteiten richtten zich op het legerkorps niveau van het *Afghan National Army* (ANA) en op het zone-niveau van de *Afghan National Police* (ANP), met als doel eraan bij te dragen dat de Afghaanse regering het veiligheidsapparaat zelfstandig kan inzetten en handhaven, zodat de veiligheid in het land kan worden beheerst. *Resolute Support* vervult zelf geen gevechtstaken.

Tijdens de Warschau-top van 8 en 9 juli 2016 constateerden staatshoofden en regeringsleiders in NAVO-verband dat de ANDSF nog niet op het gewenste niveau waren. In de NAVO werd daarom overeenstemming bereikt over de voortzetting van *Resolute Support* na 2016. De veiligheidssituatie en de capaciteiten van de ANDSF stonden de overgang van fase 1 naar fase 2 (het beperken van de trainingsactiviteiten tot Kabul) nog niet toe. Ook Nederland heeft in NAVO-verband met de verlenging van de missie in fase 1 ingestemd.⁵⁵ Op 30 september heeft Nederland ook de Nederlandse militaire bijdrage aan fase 1 verlengd tot en met eind 2017.⁵⁶ Het kabinet heeft tevens de bijdrage van 5 miljoen euro per jaar aan het *Afghan National Army Trust Fund* (ANA-TF) verlengd tot en met 2020.⁵⁷

De verlenging van fase 1 van de missie heeft geen gevolgen voor de Nederlandse inzet op andere terreinen, zoals ontwikkelingssamenwerking. Tijdens de *Brussels Conference on Afghanistan* op 4 en 5 oktober 2016 is met de Afghaanse regering gesproken over de ontwikkeling van Afghanistan en de inzet van de Afghaanse regering als het gaat om noodzakelijke hervormingen. Ook zegden donorlanden in totaal ruim 13,6 miljard euro toe voor de verdere ontwikkeling van Afghanistan in de periode van 2017 tot en met 2020. De Nederlandse jaarlijkse OS-bijdrage van 60 miljoen euro in 2017 zal aflopen naar 50 miljoen euro in 2020.⁵⁸

Militaire activiteiten

Nederland droeg in 2016 maximaal 100 militairen bij aan *Resolute Support*. De invulling van de bijdrage was in 2016 vrijwel ongewijzigd ten opzichte van 2015: Nederlandse militairen waren geplaatst op het hoofdkwartier in Kabul en bij het door Duitsland geleide *Train Advise and Assist Command North* (TAAC-N) in Mazar-e-Sharif.

In het hoofdkwartier in Kabul was een klein aantal militairen werkzaam op voor Nederland relevante staf- en ondersteunende functies. Het merendeel van de Nederlandse militairen was werkzaam bij het *Train, Advise, Assist Command-North* (TAAC-N) in Mazar-e-Sharif, waar Duitsland *lead-nation* is. Vanuit TAAC-N zijn de militairen ingezet voor advisering van de ANDSF (operatieplanning, logistiek, bedrijfsvoering en gender), transport- en beveiligingstaken en medische ondersteuning. Daarnaast zijn militairen werkzaam in staffuncties op het hoofdkwartier van TAAC-N en is in Mazar-e-Sharif een beperkt *National Support Element* geplaatst.

Nederlandse militaire adviseurs assisteerden hun Afghaanse *counterparts* bij de planning en uitvoering van interne hervormingen en de planning van militaire operaties. Hoewel belangrijke resultaten op het gebied van leiderschap, commandovoering en personeels-

55 KST 28 676, nr. 252

56 KST 29 521, V

57 KST 29 521, V

58 KST 29 521, V

en materieelbeheer zijn bereikt, vergt het voortdurende begeleiding om de lessen te doen beklijven. Het aantal eenheden dat door TAAC-N wordt getraind en begeleid, is in 2016 uitgebreid. De belangrijkste aanleidingen hiervoor waren de uitbreiding van het aantal Afghaanse legereenheden in Noord-Afghanistan en het besluit van *Commander Resolute Support* om adviseurs ook op lager dan legerkorpsniveau in te zetten. Sinds het begin van de missie is duidelijk dat de te trainen eenheden zich niet altijd in de directe omgeving van Mazar-e-Sharif bevinden, maar ook op andere locaties in het noorden van Afghanistan. De advieswerkzaamheden van de missie worden daarom soms ook buiten Mazar-e-Sharif uitgevoerd, bijvoorbeeld in Kunduz. Deze flexibele invulling is mogelijk door de inzet van een transport- en beveiligingseenheid en een geneeskundig detachement. Waar mogelijk is het personeel door de lucht vervoerd om de veiligheid zo goed mogelijk te waarborgen.

De samenwerking binnen TAAC-N, waaronder specifiek met Duitsland, is ook in 2016 doelmatig verlopen. De positionering van de Nederlandse *Senior National Representative*, tevens *Red Card Holder*, in het hoofdkwartier van TAAC-N is door de betrokken partijen als effectief ervaren.

2.4.2 UNAMA (Afghanistan)

Ontwikkelingen

De *United Nations Assistance Mission in Afghanistan* (UNAMA) is een politieke missie opgericht in 2002. UNAMA ondersteunt de regering en de bevolking van Afghanistan bij het versterken van draagvlak voor duurzame vrede en goed bestuur. Ook coördineert UNAMA de inspanningen van internationale partners, een rol die de afgelopen jaren, met de verminderde aanwezigheid van internationale troepen, nog relevanter geworden is. Daarnaast rapporteert UNAMA regelmatig over de voortgang van de wederopbouw van Afghanistan en over de mensenrechtensituatie. Ook onderhoudt UNAMA een communicatiekanaal met de Taliban en blijft met hen in gesprek over mensenrechten, humanitaire toegang en politieke betrokkenheid.

Civiele activiteiten

In 2016 was er namens Nederland één militair van de KMar gedetacheerd bij het hoofdkwartier van UNAMA in Kabul. De werkzaamheden betroffen het begeleiden en ondersteunen van het Afghaanse ministerie van Binnenlandse Zaken in de ontwikkeling van civiele politietaken op landelijk niveau. Deze positie was tevens bevorderlijk voor de Nederlandse informatiepositie bij UNAMA in Kabul.

2.5 Internationale hoofdkwartieren

Met de inzet van individuele Nederlandse militairen bij diverse internationale operationele hoofdkwartieren was het mogelijk:

- uit eerste hand inzicht te verkrijgen in de wijze waarop operaties zich ontwikkelden;
- indien noodzakelijk Nederlandse standpunten in te brengen en op een directe manier invloed uit te oefenen op het operatieverloop;

- Nederlandse staffunctionarissen ervaring te laten opdoen met het militair-operationele niveau.

Hoofdkwartier	Locatie	Aantal
RSM <i>Relatie met operaties in Afghanistan</i>	Kabul	15
CMF <i>Relatie met operaties in het kader van piraterijbestrijding</i>	Bahrein	2
MINUSMA	Bamako	9
EULPC <i>Relatie met EU bijdrage in Libië</i>	Tunis	1

Tabel 1: Bijdrage internationale hoofdkwartieren

Naast de inzet van individuele Nederlandse militairen in bovenstaande internationale operationele hoofdkwartieren zijn ook Nederlandse militairen geplaatst op staffuncties in internationale (zoals bijvoorbeeld VN, NATO, EU) en nationale (zoals Britse, Duitse, Franse, Amerikaanse) commandostructuren.

3 Nationale inzet

In 2016 zijn Nederlandse militairen ingezet onder nationaal gezag binnen en buiten de grenzen van het Koninkrijk der Nederlanden. Dit type operaties geschiedt in het kader van de Derde Hoofdtak van de Krijgsmacht. De minister van Defensie rapporteert op dit punt uitgebreid in het jaarverslag van Defensie met het doel de ontwikkelingen in het kader van deze hoofdtak te kwantificeren. In deze evaluatie ligt wat betreft de nationale inzet het accent op de omvangrijkste operaties.

3.1 Derde Hoofdtak (binnen het Koninkrijk der Nederlanden)

Structurele en incidentele nationale taken

De structurele taken van Defensie ten opzichte van nationale civiele overheden zijn vastgelegd in wet- of regelgeving, inclusief ministeriële besluiten, convenanten of arrangementen. Onder de structurele taken vallen de taken van de KMar, de Kustwacht in Nederland en het Caribisch gebied, luchtruimbewaking, de Bijzondere Bijstandseenheden en de Explosievenopruiming. Daarnaast is Defensie belast met incidentele nationale taken. Tot die taken behoort ten eerste militaire bijstand voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid en voor de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde op basis van de Politiewet 2012. Deze bijstand wordt zowel door de KMar geleverd (op grond van artikel 57) als door andere defensie-eenheden (artikel 58). Militaire bijstand kan ook worden verleend op grond van de Wet Veiligheidsregio's 2010 in geval van een ramp of crisis, of de vrees voor het ontstaan daarvan. De tweede nationale taak betreft Steunverlening aan bestuursorganen verleend op grond van de regeling militaire steunverlening in het openbaar belang uit 2007. Tot slot de derde nationale taak betreft internationale noodhulp verleend op basis van convenanten op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

De onderstaande tabel illustreert de omvang van de defensie-inzet in 2016:

	Aantal inzetten in 2016
<i>Reguliere inzet</i>	
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD)	1759
Onderscheppingen in het luchtruim (CLSK)	3
<i>Incidentele inzet</i>	
Bijstand Caribisch gebied	16
Bijstand Caribisch gebied door KMar	8
Bijstand KMar (Politiewet 2012 - art. 57)	19
Strafrechtelijke Handhaving van de Rechtsorde (Politiewet 2012)	90
Handhaving Openbare Orde (Politiewet 2012)	28
Steunverlening Openbaar Belang	48
Bijstand Wet Veiligheidsregio's	5

Tabel 2: Structurele taken ter ondersteuning van civiele autoriteiten

Ontwikkelingen

Gedurende heel 2016 is op verzoek van de NCTV de reactietijd van één compagnie van het Bataljon Bewaken – Beveiligen verkort van 48 uur naar zes uur. Daarnaast is batch 1 inzetbaar gemaakt voor Bewaken – Beveiligen en haar reactietijd is verkort van acht uur naar zes uur. De NCTV heeft verlenging van deze verkorte reactietijd verzocht voor 2017. Het moderne alarmeringssysteem Defensie dat voor deze taak is verworven, is getest en wordt voor een bredere taakstelling ingericht.

Militaire activiteiten

De Marechaussee is in 2016 wederom door het CLAS en het CLSK ondersteund bij het Mobiel Toezicht Veiligheid. Deze ondersteuning is tot 2 juni voortgezet. Er bleek behoefte aan meer capaciteit bij de grensbewaking aan de Europese buitengrens in de Nederlandse zeehavens Hoek van Holland, Europoort en IJmuiden. Vanaf 6 juli is de Marechaussee bij de taak Grensbewaking Maritiem, op verzoek van de Minister van Veiligheid en Justitie, ondersteund door het CLAS.

Net als in voorgaande jaren is Defensie in 2016 regelmatig verzocht om militaire bijstand en steunverlening. Enkele voorbeelden:

- Zoekteams van Defensie hebben ter ondersteuning van zowel de Politie als de FIOD op veel locaties binnen het Koninkrijk gezocht naar verborgen ruimten met daarin bewijsmateriaal zoals wapens, drugs, geld en gegevensdragers. Een enkele keer is ook gezocht naar vermiste personen waarbij soms ook aanvullende capaciteiten zoals *Unmanned Aerial Vehicles* zijn ingezet.
- Van 12 tot 18 augustus 2016 heeft Defensie de Marechaussee op verzoek van het Openbaar Ministerie ondersteund bij de beveiliging van Schiphol vanwege dreiging van een aanslag. Defensie is met robuuste uitstraling ingezet om controleposten van de Marechaussee onder alle omstandigheden van voldoende voortzettingsvermogen en weerstandsniveau te kunnen voorzien.
- Op 4 oktober werd Haïti hard getroffen door orkaan Matthew. Op verzoek van Buitenlandse Zaken heeft Defensie van 11 tot en met 27 oktober humanitaire noodhulp verleend. Hiervoor hebben Zr.Ms. Holland en Zr.Ms. Pelikaan in samenwerking met internationale en lokale hulporganisaties hulpgoederen afgeleverd en met verschillende geëmbarkeerde eenheden gedistribueerd.

3.2 Vessel Protection Detachments (oostkust Afrika)

Ontwikkelingen

Op verzoek van rederijen zet Defensie sinds 2011 *Vessel Protection Detachments* (VPD) in op Koninkrijksgevlagde koopvaardis-schepen ter bescherming van bemanning, schip en lading tegen aanvallen door piraten nabij Somalië⁵⁹. Op 4 december 2015 is de Kamer het beleidsstandpunt 'Bescherming Nederlandse schepen tegen piraterij' aangeboden, aangaande de inzet van gewapende particuliere beveiligers aan boord van Nederlandse koopvaardis-schepen. Dit heeft vooralsnog geen wijziging tot gevolg voor de wijze waarop Defensie de VPD's inzet. Als gevolg van het verkleinen van de High Risk Area gebruikt Defensie, naast de *pre-stock* locaties in Minhad en Singapore, een derde *pre-stock* locatie in Muscat.

⁵⁹ KST 30 490, nr. 9 en KST 32 706, nr. 9.

Militaire activiteiten

In 2016 zijn 37 aanvragen voor een VPD ontvangen. Geen van deze aanvragen is afgewezen. Van deze aanvragen zijn er acht weer ingetrokken, waarbij twee reders de hoge kosten als reden opgaven. In totaal zijn in 2016 26 aanvragen uitgevoerd. Aan drie aanvragen is pas in 2017 invulling gegeven. Ten opzichte van 2015 was er in 2016 sprake van een daling in het aantal aanvragen. Het is te vroeg om te concluderen of dit een structurele daling betreft. Vooral in het eerste halfjaar van 2016 zijn beduidend minder aanvragen ingediend. Het aantal aanvragen in het tweede halfjaar lag op het niveau van de voorgaande jaren.

3.3 EU Frontex (buitengrenzen Schengengebied)

Ontwikkelingen

De belangrijkste taak van *Frontières Extérieures* (Frontex)⁶⁰ is het versterken van de bewaking van de EU-buitengrenzen. Frontex coördineert gezamenlijke operaties op land, ter zee en in de lucht. Deze operaties zijn integraal onderdeel van de grenscontroles die de afzonderlijke landen zelf uitvoeren. Nederland levert jaarlijks een bijdrage aan Frontex en draagt daarmee bij aan de bewaking van de buitengrenzen van de EU.

In 2016 heeft de Europese Unie vanwege de toenemende migratieproblematiek de activiteiten van Frontex verder geïntensiveerd. Hiermee werd beoogd:

- een humanitaire ramp in en rond de Middellandse Zee te voorkomen;
- de toestroom van illegale migranten naar de EU te reguleren; en
- mensensmokkel te bestrijden.

Frontex behoort tot het Beleidsterrein van de Staatsecretaris van Veiligheid en Justitie. De Commandant van de KMar maakt namens Nederland deel uit van het *Management Board* van Frontex en de KMar fungeert als nationaal aanspreekpunt. Defensie levert onder andere structureel kennis en expertise aan Frontex. Het opleidingscentrum van de KMar en de Nederlandse Defensie Academie werken nauw samen met Frontex op het gebied van opleidingen.

Militaire activiteiten

In 2016 is tijdens verschillende Frontex-operaties Nederlandse Defensiecapaciteit ingezet naast capaciteit van de Zeehavenpolitie, de Immigratie en Naturalisatie Dienst, de Dienst Terugkeer en Vertrek en de Dienst Justitiële Inrichtingen. De Nederlandse bijdrage was gericht op de versterking van de grensbewaking aan de zuidelijke buitengrens in Italië, Malta en Spanje (operatie TRITON), en aan de oostelijke buitengrens in Bulgarije en Griekenland (operatie POSEIDON).

Border Security Teams (BST)

In 2016 heeft Nederland multidisciplinair bijgedragen aan de bemensing door Frontex van zogenoemde 'hotspots' op Lesbos en Chios. Doel was de bewaking van de Grieks-Turkse zee grens, en de screening, identificatie en registratie van vluchtelingen. Naast een in omvang grotere KMar-inzet bestond de militaire bijdrage onder meer uit een snel vaartuig van het Korps Mariniers (Frisco), personentransport met chauffeurs en ondersteunend personeel van het Commando Diensten Centra.⁶¹ Sinds april 2016 is de

60 Officiële website van Frontex <http://www.frontex.europa.eu>.

61 KST 32 317, nr. 379.

migratiestroom vanuit Turkije naar Griekenland sterk afgenomen. Frontex heeft met ingang van juni de omvang van de BST-inzet teruggebracht. In overleg met Frontex is de Nederlandse BST-inzet op Lesbos daarom op 1 juli beëindigd. Sindsdien is de Nederlandse bijdrage geconcentreerd op Chios.

NAVO

De Noord-Atlantische Raad besloot op 25 februari tot inzet van *Standing Naval Maritime Group* (SNMG)-2 als onderdeel van de Frontex-operaties TRITON en POSEIDON.⁶² Doel van de NAVO-inzet in 2016 was het in kaart brengen van mensensmokkelactiviteiten via *reconnaissance, monitoring and surveillance*. Deze inzet geschiedde in nauwe samenwerking met Griekse en Turkse autoriteiten en met Frontex. De Zr. Ms. Van Amstel is als onderdeel van SNMG-2 ingezet in de Egeïsche Zee (operatie POSEIDON) van 14 maart tot 3 juni. Aansluitend is Zr. Ms. Van Amstel als onderdeel van Frontex onder nationaal gezag ingezet in de Middellandse Zee tussen Italië en Libië (operatie TRITON). Deze inzet is op 5 juli beëindigd. Daarnaast is Zr. Ms. De Ruyter ingezet als commandoschip voor een Duitse eskaderstaf van 21 augustus tot en met 22 december 2016.

62 KST 28 676, nr. 239.

4 Slotbeschouwing

In deze brief wordt de inzet van Nederlandse militairen en civiele functionarissen in een groot aantal missies en operaties beschreven. Het kabinet constateerde al in de Kamerbrief "samenhang tussen de verschillende bijdragen die Nederland levert in VN, NAVO, EU en/of ander verband" (KST 29521 nr. 9) dat er sprake is van een verontrustende realiteit. De internationale veiligheidssituatie verslechtert, vooral in de ring van instabiliteit om Europa, waarbij interne en externe veiligheid meer dan ooit met elkaar zijn verbonden. Instabiliteit buiten onze landsgrenzen heeft meer en meer een direct effect binnen onze landsgrenzen. De Nederlandse samenleving is niet immuun voor de gevolgen van instabiliteit in gebieden die op het eerste gezicht ver weg liggen van onze grenzen. Gewapende conflicten en humanitaire crises worden bovendien steeds complexer. Hierdoor is steeds vaker sprake van een langdurige inzet van de internationale gemeenschap, waaronder Nederland, langs alle sporen van de geïntegreerde benadering. Nederlandse draagt zowel met militaire als met civiele middelen bij aan dergelijke inspanningen omdat deze directe Nederlands veiligheidsbelangen dienen. Daarnaast spelen ook solidariteit en onze verantwoordelijkheid als lid van de internationale gemeenschap een rol.

De inzet van de krijgsmacht beperkt zich niet tot crises die Nederland en Europa op korte termijn kunnen raken, maar betreft ook crises die op de (middel)lange termijn onze veiligheid bedreigen. Hierbij spreekt het voor zich dat de ring van instabiliteit verder strekt dan de fysieke buitengrenzen van de EU en het NAVO-verdragsgebied en dat de focus dus niet louter op deze ring is gericht. De krijgsmacht kan derhalve ook elders in de wereld worden ingezet als daar de genoemde Nederlandse belangen in het geding zijn.

Het ligt niet in de verwachting dat de internationale veiligheidssituatie snel zal verbeteren. Ook de komende jaren wordt daarom van Nederland een bijdrage verwacht in VN, NAVO, EU en/of ander verband. Het is waarschijnlijk dat de noodzaak voor dergelijke inzet nog verder zal toenemen. Uiteraard moet hierbij rekening worden gehouden met de beschikbare capaciteiten en middelen van de krijgsmacht, en zullen er dus ook keuzes moeten worden gemaakt bij inzet van de krijgsmacht. Dit vergt een continue afweging. Dat geldt vanzelfsprekend ook voor de andere twee elementen van de geïntegreerde benadering, diplomatie en ontwikkelingssamenwerking.

Tegelijkertijd is er een relatie tussen de inzet, zowel in het buitenland als nationaal, en de gereedstelling van de krijgsmacht. Daarom weegt het kabinet bij de besluitvorming over een Nederlandse bijdrage aan een missie of operatie uitdrukkelijk de effecten van die bijdrage op de gereedstelling en andere vormen van inzet van de krijgsmacht. Het oogmerk van de weging door het kabinet is behoud van de balans tussen de voor verschillende taken beschikbare eenheden van de krijgsmacht en het behoud van voortzettingsvermogen van die krijgsmacht. Mede als gevolg van keuzes omtrent de omvang en duur van verschillende Nederlandse bijdragen was in 2016 sprake van een evenwichtige belasting van de krijgsmacht voor inzet.

Bijlage 1 Juridische grondslag

	Rechtsgrond	Geldig tot	Nederlandse toezegging tot
Operaties			
Strijd tegen ISIS Irak	Verzoek IRQ aan VN	onbepaald	eind 2017
Atalanta	VNVR resolutie 2316	eind 2018	eind 2017
MINUSMA	VNVR resolutie 2295	juli 2017	eind 2017
RSM	Overeenkomst NAVO-Afghanistan	onbepaald	eind 2017
Versterking Veiligheidsstructuren Balkan			
EUFOR Althea ⁶³	VNVR resolutie 2315	nov 2017	nov 2017
EULEX Kosovo	VNVR resolutie 1244	jun 2018	jun 2018
KFOR ⁶⁴	VNVR resolutie 1244	onbepaald	okt 2017
Midden Oosten Vredesproces			
UNTSO	VNVR resolutie 50	onbepaald	onbepaald
UNDOF	VNVR resolutie 2294	jun 2017	sep 2017
EUBAM Rafah	EU-overeenkomst	jul 2017	jul 2017
MFO	Verzoek Egypte en Israël aan landen	onbepaald	
USSC	Overeenkomst USA-ISR-PA	onbepaald	dec 2017
Ondersteunende inzet in Afrika en Azië			
UNMISS	VNVR resolutie 2327	dec 2017	feb 2018
EUBAM Libië	Overeenkomst EU-Libië	aug 2017	aug 2017
EUTM Mali	Verzoek MLI aan EU	mei 2018	mei 2017
EUTM Somalië	Verzoek SOM aan EU	eind 2018	eind 2017
EUCAP SAHEL	Overeenkomst EU-Mali	jan 2019	jan 2019
SSD Burundi	Overeenkomst BDI-NLD	apr 2017	apr 2017 ⁶⁵
ACOTA	Overeenkomst USA-Afrikaanse landen	sep 2017	sep 2017
UNAMA	VNVR resolutie 2274	mrt 2017	dec 2016
Tewerkstelling internationale hoofdkwartieren			
Hoofdkwartier CMF	Overeenkomst	onbepaald	onbepaald
Hoofdkwartier NS2AU	Verzoek AU aan NAVO	onbepaald	onbepaald ⁶⁶
Hoofdkwartier EUMAM CAR	Verzoek CAR aan EU	mrt 2016	jul 2016
EUPLC	Verzoek van EU	apr 2017	nov 2016

63 Nederland heeft de bijdrage aan EUFOR Althea in 2016 beëindigd.

64 Nederland heeft de bijdrage aan KFOR in 2016 beëindigd.

65 Opgeschort.

66 Door NAVO en Nederland besloten dit te beëindigen.